

20.01.2023
Група М-1
Урок 7-8

**Тема: МІСЦЕ ВИРОБНИЦТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУСПІЛЬНОГО
ВИРОБНИЦТВА. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Мета: ознайомитися з основними стадіями суспільного виробництва, визначити основні нормативно-законодавчі положення, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання

Можливість отримання прибутку виникає в тому випадку, коли вироблена продукція, а саме суспільний продукт, проходить основні стадії суспільного виробництва: виробництво, розподіл, обмін та споживання.

Виробництво – це процес створення матеріальних та нематеріальних благ для задоволення будь-яких суспільних потреб.

Розподіл – це стадія суспільного виробництва, де визначається доля кожного учасника у створеному продукті.

Обмін – це стадія суспільного виробництва, що забезпечує безпосередній зв'язок виробництва та споживання.

Споживання – це використання продукту в процесі задоволення потреб.

З точки зору суспільного виробництва для створення певного продукту необхідна взаємодія основних факторів суспільного виробництва, без наявності яких неможливо саме виробництво взагалі, а саме: робоча сила, предмети і засоби праці.

Робоча сила – це сукупність фізичних та розумових здібностей людини, а також її здібність до праці, які є основною умовою виробництва у будь-якому суспільстві.

Предмет праці – це той матеріальний об'єкт, на який націлено працю людини з метою надання йому будь-яких властивостей.

Засоби праці – це предмети чи комплекс речей, які використовуються людиною для надання предмету праці необхідних властивостей.

Але ж для створення будь-якого продукту недостатньо наявність лише цих трьох факторів - продукт праці виникає лише при їх ефективній взаємодії. Взаємодія цих факторів обумовлена технологією та організацією виробництва.

Технологія – це взаємодія між основними факторами виробництва, яка може бути здійснена робочою силою за допомогою наявних способів впливу засобами праці на предмет праці.

Організація виробництва – це ефективна організація функціонування

існуючих факторів виробництва з використанням відповідної технології.

Фактори виробництва, технологія та організація виробництва складають продуктивні сили суспільства, їх взаємодія представлена на рис.1.1.

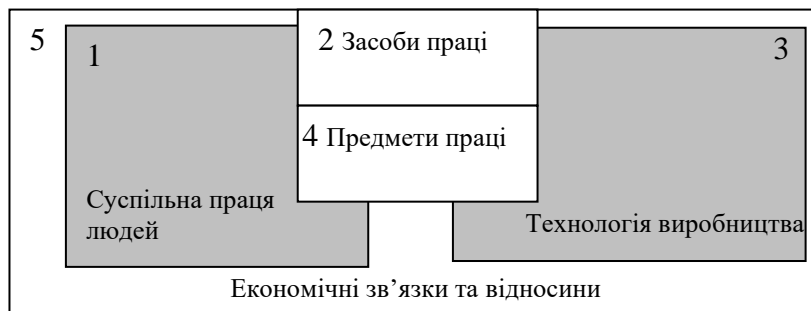

Рис. 1.1. Загальна модель сукупності взаємодіючих елементів виробничої системи

Взаємодія продуктивних сил та виробничих відносин, які складаються на основних стадіях суспільного виробництва являє собою спосіб виробництва, який у свою чергу обумовлює суспільно-економічну формацію.

Суспільні форми організації виробництва формуються на основі суспільного розподілу праці і виявляються у еволюційному розвитку низки суспільних форм організації виробництва.

Концентрація – це усупільнення виробництва через збільшення його розмірів, розрізняють:

- агрегатну концентрацію - підвищення одиничної потужності або продуктивності технологічних ланок (устаткування);
- технологічну концентрацію – укрупнення виробничих одиниць;
- заводську (фабричну) – концентрація, що здійснюється на рівні окремого виробництва.

Характеризуються рівнем концентрації виробництва: абсолютним – середнім розміром підприємства певної галузі, та відносним – часткою великих підприємств за певними показниками. Отже, всі підприємства групуються за наступними ознаками: чисельність персоналу, вартість основних фондів, обсяг продукції, які в свою чергу варіюються в залежності від асортименту і характеру виробництва.

Взагалі концентрація сприяє зростанню внутрішньої ефективності, зменшенню капіталовкладень та собівартості виготовлення продукції, підвищенню фондівіддачі, продуктивності та рентабельності виробництва.

Деконцентрація – зворотній концентрації процес обумовлений не лише економічними, але й екологічними та соціальними умовами, який в свою чергу сприяє зниженню монополізації.

Спеціалізація – характеризує процес зосередження виробництва на виготовленні певної продукції та окремих видів робіт, розрізняють:

- предметну спеціалізацію – коли підприємство випускає кінцеву, готову до споживання продукцію;

- подетальну – коли підприємство виробляє комплектуючі для виготовлення кінцевої продукції;
- технологічну (стадійну) – це самостійне виконання окремих стадій технологічного процесу;
- функціональна – це виконання підприємством сервісних функцій.

До основних показників, що характеризують спеціалізацію відносять:

- частку основної продукції в загальному обсязі;
- кількість видів технологічно однакових виробів;
- частка продукції подетально спеціалізованих підприємств.

Конверсія – це перепрофілювання частини або всього виробничого потенціалу під впливом глобальних чинників. Характеризується часткою цивільної продукції в загальному обсязі виробництва.

Конверсія здійснюється за наступними пріоритетними напрямками:

- виготовлення устаткування для виробництва продуктів харчування;
- для виготовлення продукції медицини та охорони здоров'я;
- для виготовлення товарів масового споживання.

Кооперування – це форма виробничих зв'язків між підприємствами, що спільно виготовляють певний вид кінцевої продукції. Розрізняють предметне, галузеве, регіональне та міждержавне кооперування. Характеризується таким показниками:

- часткою придбаних напівфабрикатів та комплектуючих виробів у загальному обсязі виробництва;
- коефіцієнтом кооперування, тобто кількістю суміжників виробництва, задіяних при виробництві одного виду продукції;
- часткою окремих видів постачання у загальному обсязі виробництва.

Комбінування – це поєднання на одному підприємстві багатьох виробів різних галузей, пов'язаних між собою в технічному, економічному та організаційному відношеннях. Може характеризуватися таким показниками:

- питомою вагою товарної продукції комбінатів в загальному обсязі;
- питомою вагою матеріальних ресурсів, що підлягають подальшій переробці в місці одержання в загальному обсязі виробів на комбінаті;
- кількістю.

Первиною ланкою суспільного виробництва є *підприємство*, - самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом та іншими законами України.

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Згідно статті 63 Господарського кодексу України залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

Існуюча на сучасному етапі різноманітність форм власності в Україні є основою для створення різних організаційно-правових форм підприємств. Існує загальна класифікація підприємств, що представлена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Класифікація підприємств

Класифікаційна ознака	Види підприємств
Мета і характер діяльності	Комерційні, некомерційні
Форма власності	Приватні, колективні, державні, спільні
Належність капіталу	Національні, іноземні, змішані (спільні)
Правовий статус і форма господарювання	Господарські товариства, кооперативні, одноосібні
Галузевий та функціональний вид діяльності	Промислові, будівельні, сільськогосподарські, транспортні, торговельні, виробничо-торговельні, торговельно-посередницькі, інноваційно-впроваджувальні, лізингові, страхові, банківські, туристичні та ін.
Технологічна (територіальна) цілісність і ступінь підпорядкованості	Головні (материнські), дочірні, асоційовані, філії
Розмір за чисельністю працівників, осіб	Малі (до 100), середні (до 500), великі (понад 500).

З метою сприяння розвитку національної економіки, її інтеграції у світове господарство, а також створення сприятливих умов для підприємницької діяльності в Україні можуть створюватися добровільні об'єднання підприємців та організацій для досягнення певних загальних цілей. Класифікація основних видів інтеграційних утворень наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Основні види інтеграційних утворень

Види утворень	Характеристика
Асоціація	Найпростіша форма договірною об'єднання підприємств та організацій з метою постійної координації і господарської чи іншої діяльності.
Корпорація	Договірне об'єднання різних суб'єктів на основі інтеграції їх науково-технічних, виробничих і комерційних інтересів з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності всіх учасників.
Консорціум	Тимчасові статутні об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення загальної мети. (наприклад, реалізації великого проекту). Вони можуть бути не лише національними, але й міжнародними (міжнародний консорціум супутникового зв'язку).
Концерн	Інтеграція підприємств різних галузей економіки на основі єдності власності та контролю, за принципом диверсифікації з втратою окремими підприємствами самостійності і, як правило, підпорядкуванням фінансовим інституціям.
Холдинг	Засноване на об'єднанні капіталів інтегроване товариство, яке безпосередньо не здійснює виробничу діяльність, а використовує свої фінансові кошти для придбання контрольних пакетів акцій інших підприємств з метою контролю за їх діяльністю. Воно вирішує головні питання діяльності своїх учасників за збереження їхньої самостійності.
Фінансово-промислова група	Створюване за рішенням уряду країни інтеграційне утворення, яке складається з різних суб'єктів господарювання всіх форм власності для реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей, а також структурної перебудови економіки.

Головна мета підприємства — дістати максимальний прибуток у довгостроковій перспективі. Необхідно відзначити, що прибуток не завжди є головним спонукальним моментом створення і функціонування підприємства. Їм може бути прагнення до суспільного визнання, володіння міцними позиціями на ринку, збереження розпочатої справи. Для того аби досягти визначених цілей необхідно відмовитися від одержання швидкого прибутку, тобто головною метою буде не одержання максимального прибутку, а максимізація результатів діяльності в цілому, де прибуток є тільки одним з найбільш важливих компонентів. Це визначається, як правило, місією підприємства (організації).

Для досягнення головної мети підприємство вирішує велика кількість задач, основною з яких є повне і своєчасне задоволення потреб споживача. Отже, підприємство повинне забезпечувати:

- конкурентоздатність продукції, що випускається, і послуг, що надаються;
- розвиток і підвищення ефективності виробництва;
- прискорення науково-технічного прогресу;
- сприятливі умови для високопродуктивної праці і т.д.

Для промислового підприємства характерні виробничо-технологічна й організаційно-економічна єдність, а також господарська самостійність.

Виробничо-технологічна єдність означає тісний взаємозв'язок усіх

складових підрозділів підприємства, що визначається спільністю призначення виготовленої ними продукції і технологічного процесу. Технологічний взаємозв'язок доповнюється допоміжними й обслуговуючими підрозділами (господарствами).

Організаційно-економічна єдність характеризується наявністю:

- єдиних органів управління;
- єдиного виробничого колективу;
- адміністративної відособленості;
- взаємозв'язку плану виробництва з ресурсами, що забезпечують його виконання як матеріальними, трудовими, технічними так і фінансовими;
- організації діяльності на основі комерційного розрахунку.

Зазначена єдність визначає господарську самостійність, яка передбачає:

- самозабезпеченість необхідними основними й оборотними коштами для здійснення виробничої діяльності і надання послуг;
- самостійний збут виготовленої продукції;
- наявність самостійної закінченої системи звітності і бухгалтерського балансу.

Все це відповідає основним принципам та свободам здійснення підприємницької діяльності.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Наведіть характеристику, особливості та відмінності ПрАТ та ПАТ